

dan niet zelden een minder hoopvol verschieft voor den bloei van de school. Menige school is zoo reeds gedaald van vier op drie of van drie op twee leerkrachten en ieder deskundige weet, van hoe ingrijpende aard zoo'n teruggang van een school is. En kan zoo iets nu uit natuurlijke oorzaken worden verklaard, dan kan men zich daar gemakkelijk bij neerleggen. Stuit men evenwel op het verschijnsel van de onnatuurlijke geboortebepijking, al wordt dat niet openlijk erkend, dan mag daar terecht ongerustheid in menig hart komen. Want dat de school terugloopt is dan niet erg, niet het ergst. Maar dat er geen leven is naar de Schrift, ook in het huwelijk en dat er geen geloof is, om uit 's Heeren hand te aanvaarden wat Hij geeft, zie dat geeft aanleiding tot bezorgdheid.

Onlangs werd de opmerking gemaakt, dat de meest verwerende, de meest tuchtelooze kinderen komen uit de kleine gezinnen. Er zal nog wel niet veel bewijs geleverd kunnen worden voor deze stelling, maar als ze waarheid bevat, dan is de toename van het aantal kleine gezinnen wel dubbel nadeelig voor de school en voor de geheele samenleving.

Gr.

G. MEIMA.

IN PERSCHOON

Is Prof. Hepps conclusie juist?

In „The Standard Bearer" schrijft Dr H. Hoeksema:

We hebben reeds opgemerkt, dat Dr Hepp het afwijkend gevoelen, dat hij bestrijdt in zijn derde brochure, hoog ernstig acht. In het vierde hoofdstuk worden niet minder dan de volgende dwalingen aan de door hem bestreden toeschreven.

1. De loochening van de eenheid van den persoon des Middelaars. Dit is de dwaling, die door de dogmenhistorie gewoonlijk aan den naam van Nestorius wordt verbonden. Er zijn in Christus twee personen: een Goddelijke en een menselijke persoon. De twee naturen in Christus worden door deze dwaling ook gescheiden.

2. In nauw verband met bovenstaande dwaling vindt Dr Hepp in het afwijkend gevoelen de voorstelling van een dubbel Christus. De Zoon heeft een vleeschelijken persoon aangenomen. De professor noemt hier de dwaling van Adoptianisme.

3. Hieruit volgt alweer de dwaling, dat niet de Middelaar naar zijn menselijke natuur, maar de menselijke natuur heeft geleden, is gestorven, begraven, opgestaan en ten hemel gevaren. Dat hierdoor het werk des Middelaars van zijn oneindige waardij wordt beroofd, is duidelijk.

De loochening van de Goddelijke eer der aanbidding, die den Middelaar wordt bewezen als het Lam, dat staat als geslacht. Is dat Lam immers een menselijke persoon, dan is aanbidding van het Lam menschevergoding.

5. De vernedering van Christus als mensch. Is Christus een menselijke persoon, dan is Hij een individu onder andere individuen en door deze aangevuld.

6. De dwaling, dat Christus dan zelf zondaar is en de loochening der verzoening. Een bloot en zondig mensch kan immers onmogelijk voor anderen betalen.

Het laat zich verstaan, dat Dr Hepp, zooveel schrikkelijke dwalingen ontdekkend in het afwijkend gevoelen, zich gedrongen gevoelde tot het schrijven van brochures. Ook al rechtvaardigt dit m.i. zijn optreden niet, dewijl hij immers zelf lid is van de door de Synode benoemde commissie van acht, het is toch begrijpelijk, dat hij op de deliberaties van die commissie niet meende te kunnen wachten, waar hij zoo dreigende deformatie meende te zien. De dwalingen, die hij in

het vierde hoofdstuk opsomt raken inderdaad de grondslagen, niet slechts van het Gereformeerde belijden, maar van het Christendom in zijn breedsten zin!

Slechts blijft het een vraag, waarom de professor niet aanstonds den weg bewandelde der kerkelijke discipline en een formeele aanklacht indiende tegen de voorstanders van het afwijkend gevoelen, nadat het gebleken was, dat hij met persoonlijk gesprek niets kon vorderen.

Intusschen moet de lezer wel verstaan, dat het afwijkend gevoelen deze dwalingen nimmer heeft geleerd, noch ooit zal toestemmen, dat het die bedoelt te leeren.

Dr Hepp weet dit ook wel. Hij schrijft op pag. 58: „Ik weet het wel: die consequenties accepteert het niet. Ik kan daarover mijn bijdschap niet genoeg uiten". En op p. 60: „Dat wil het afwijkend gevoelen niet. Het belijdt zoo mogelijk nog hartelijker dan wij: ontvangen van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria. Daaruit scheppen wij moed".

Al de dwalingen boven genoemd zijn dus consequenties, die door Dr Hepp worden getrokken uit de voorstelling van het afwijkend gevoelen. Het moet redeneert het slechts consequent door, al die schrikkelijke dwalingen aanvaarden, volgens den professor.

We staan dus voor de vraag of Dr Hepp metterdaad in zijn brochure bewezen heeft, dat de beschouwing van het afwijkend gevoelen aangaande den Persoon en de naturen van den Middelaar dualistisch is, dat de gevolgtrekkingen van zijn bestrijder niet alleen gewettigd zijn, maar ook met strikte noodwendigheid uit die ééne grondbeschouwing volgen. Dan alleen heeft Dr Hepp recht om die gevolgtrekkingen te maken. Dan alleen is het hem gelukt om aan te toonen, dat de grondstelling van het afwijkend gevoelen metterdaad een gevaarlijke ketterij is. Is er geen andere verklaring van zijn voorstelling mogelijk? Leert het afwijkend gevoelen metterdaad de Nestorianische ketterij? Lijdt dit laatste hoegenaamd geen twijfel?

Deze vragen dringen zich des te sterker op, omdat het afwijkend gevoelen volgens Dr Hepp zelf de consequenties door dezen getrokken niet wil aanvaarden.

In antwoord op deze vraag wil ik allereerst opmerken, dat in de derde brochure m.i. Dr Hepp veel meer grond schijnt te hebben voor zijn aanval en waarschuwing dan hij die had in de tweede. Daar was het grootendeels, indien niet geheel en al, een kwestie van termen, die door Dr Hepp zus, door het afwijkend gevoelen zoo werden opgevat. Dat dit ook het geval is met de brochure over de vereeniging van de twee naturen van Christus, is wel reeds beweerd ('k las het reeds in één der Nederlandsche bladen), en ik wil ook de mogelijkheid er van niet ontkennen, maar is mij toch nog niet duidelijk geworden.

"k Dacht hieraan reeds in verband met de door mij gemaakte opmerking over Dr Dooyeweerd's vereenzelviging van „persoon" en „hart". Dr Waterink vereenzelvigt deestijds „persoon" en „geest" in zijn geschrift over den oorsprong en het wezen der ziel. En hij stelde zich daardoor bloot aan de beschuldiging van Apollinarisme, de leer, dat de Persoon des Zoons in de menselijke natuur de plaats innam van den menselijken geest, zoodat de Middelaar geen volkomen menselijke natuur had. En ik stel er nog altijd belang in te weten, hoe dit ten slotte door Dr Waterink is opgelost. Maar soortgelijke vraag kwam bij mij op, toen ik in de Wijsbegeerte der Wetsidee las, dat „hart" en „persoon" hetzelfde zijn. Heeft bij de vleeschwording des Woords de Zoon de plaats ingenomen van het menselijk hart? Of, indien ook Christus een menselijk hart heeft, zijn er in Hem dan twee personen?

Maar bovendien acht ik de aanhaling, die door Dr Hepp gemaakt wordt uit Dr Vollenhoven's „Het Calvinisme en de Reformatie der Wijsbegeerte" en waarop de aanvuller zijn aanklacht grondt, metterdaad, op zijn zachtst gesproken, duister.

Dr Hepp maakt onderscheid tusschen de „thematische" en de „schematische" voorstelling ten dezen opzichte.

Of hij de eerste voorstelling recht laat wedervaren, kan ik niet beoordeelen.

de eenige bron en oorzaak van het verbond (31:813) — initium pietatis, het begin der vroomheid — Gods verkiezing overdenken is Gods goedgunstigheid volgen tot haar oorsprong (50:343). In Zijn eer ligt onze zaligheid: wij staan vast, zooals Zijn verkiezing vast staat; de wereld vergaat, wij blijven (2:748).

Zoo komen we tot de verhouding verbond en Kerk. De algemeene verkiezing strekt zich zoover uit als de prediking des Woords (23:350). Wie tot het verbond behoort, is geroepen tot de kerk (28:286). Die voor kind Gods gerekend wil worden, moet kind der kerk zijn (51:555).

Kerk komt dan eerst in aanmerking als societas et sanctorum communio, als vergadering en gemeenschap der heiligen (1:672 cf. 5:342). Wij worden slechts behouden in gemeenschap met elkander. Calvin legt er den nadruk op, dat de eerste belofte van het verbond (de vergeving der zonden) in de apostolische geloofsbijbel den verbonden is aan kerk en gemeenschap der heiligen (1:672 cf. 72 sqq.; 15:722 cf. 36:578; 37:199; 55:135). Zoo is er buiten de kerk geen zaligheid. Dit ziet echter niet alleen op de gemeenschap en eenheid der kerk, niet minder op haar dienst en ambt: de zondaar ontvangt geen vergeving dan door den dienst der kerk (1:672 sqq.; 2:751, 754 sqq., 964). Wanneer hier gezegd wordt, dat Jezus Christus een verbond met ons zal aangaan, moeten wij beginnen met het getuigenis, dat Hij ons geeft door de prediking van het evangelie... (41:616). Het geloof is uit het gepredikte woord (47:387 cf. 2:749); in de prediking wordt ons de belofte van het verbond aangeboden (55:115!), verzegeld door de sacramenten (cf. 47:55). Daar kunnen we niet buiten (48:10; 49:205 sqq.; 50:235; 53:908).

Zij kwam slechts voor in een artikel, zooals Dr Hepp zelf opmerkt, dat ik niet in mijn bezit heb en ook niet heb gelezen. Ik vermoed, dat zij de voorstelling is van zekeren heer A. Janse, die in verband met deze kwesties nog al eens genoemd wordt in Nederland.

De aanhaling gemaakt in verband met de „schematische" voorstelling kon ik echter wel controleeren. Ze is gedaan uit het reeds eerder genoemde werk van Dr Vollenhoven: „Het Calvinisme en de Reformatie des Wijsbegeerte", Aanteekening 188. Ze luidt als volgt:

„Keeren we thans tot „anhypostatisch" terug. Daar men plus-minus 360 het woord „hypostasis" in de leer omtrent God gaat gebruiken in den zin van Persoon (in het Goddelijk Wezen) beteekent „anhypostatisch" sindsdien „niet 'n Persoon hebbend". Vandaar dat deze term, die volgens Sophocles, t. a. p., in deze betekenis het eerst bij Gregorius van Nianz (I 749 C) voorkomt, alleen het realisme in het geveel kwam, terwijl nominalisten als Johannes Philoponus hem verwierpen — zie Th. Hermann, a. art., pag. 232. — Tegenwoordig wendt men hem ook wel in 'n nominalistische kamp aan: de menselijke natuur van den Middelaar zou niet on-Persoonlijk, maar on-persoonlijk zijn! Vat men de uitdrukking zoo op, dan is ze monofysitisch en dus te verwerpen".

Hier is allereerst op te merken, dat heel de bestrijding van Dr Hepp, voorzover het de „schematische" voorstelling betreft, berust op deze ééne aanhaling. Wel verwijst hij ook naar andere uitspraken in het boek van Dr Vollenhoven, zooals b.v. de instemming, die deze betuigt met de uitspraak der Cappadociërs, dat „indien Christus niet volledig mensch was en is, ook de Zijnen niet door Zijn lijden volledig zijn verlost", en met de formule van de synode van 377, dat de Zoon van God „een volledig mens heeft aangenomen" — zoowel als met de uitspraak van Augustinus, dat de tweede Persoon van het „goddelijk wezen den mensch Jezus Christus aannam". Maar feitelijk berust heel de bestrijding van Dr Hepp toch op de ééne aanhaling boven weergegeven. Dat maakt de brochure niet sterker. Het is wel eenigszins bedenkelijk om iemand te veroordeelen en van zoovele en zoo gruwelijke ketterijen te beschuldigen, als Dr Hepp bij gevolgtrekking doet, op grond van een enkele aanhaling uit een boek van driehonderd pagina's, eené aanhaling, die bovendien ook nog niet uit het boek zelf, maar uit eené aantekening genomen is.

En de allereerste gevolgtrekking, waarop alle andere rusten, die Dr Hepp uit deze aanhaling maakt, is uitgedrukt in de woorden:

„Maar is uit dit alles een andere gevolgtrekking te maken dan dat zonder menselijken persoon de Middelaar geen volledig mensch zou zijn en dat de tweede Persoon met de menselijke natuur ook een menselijken persoon heeft aangenomen?" pag. 28.

De gevolgtrekking is dus: Christus heeft bij Zijne vleeschwording met de menselijke natuur ook een menselijken persoon aangenomen; ergo: Christus is twee personen!

En let er wel op: dit reeds is een gevolgtrekking van Dr Hepp. Nergens wordt dit met zoovele woorden door Dr Vollenhoven geleerd.

En uit deze eerste gevolgtrekking worden voorts alle andere gevolgtrekkingen gemaakt. Als de eerste gevolgtrekking niet met absolute noodwendigheid volgt uit de aanhaling van Dr Vollenhoven door Dr Hepp gemaakt, dan vallen ook alle andere consequenties. Dat maakt de bewijsvoering van Dr Hepp m.i. precar.

Want alles komt hier ten slotte aan op deze ééne vraag: volgt uit de aanhaling van Dr Vollenhoven's boek met volstrekte noodzakelijkheid, dat deze leert, dat Christus een menselijken persoon heeft aangenomen en twee personen is? Laten de woorden van Dr Vollenhoven geen andere mogelijkheid over, geen andere verklaring toe?

Dr Hepp meent: er is uit dit alles geen andere gevolgtrekking te maken.

Met de waarheid van deze bewering staat of valt zijn heele brochure.

Laat ons dan eens zien.

Wie de kerk verwerpt, verbannt zichzelf uit het koninkrijk Gods (8:409-412) hij geeft zich aan Satan over (41:636) en keert zich tegen Gods Zoon (36:240; 49:11).

Het verbond houden is gehoorzamen aan het Woord (32:82), het woord der kerk (37:200).

Door de prediking der kerk blijft het verbond bewaard in de geslachten (31:723 cf. 27:188, 189; 28:512; 49:377). Want God heeft Zijn verbond niet gesloten met één of weinigen, maar met duizend geslachten (32:101).

Tenslotte nog een enkele opmerking over verbond en evangelisatie. Calvin kende de evangelisatie als zoodanig niet, maar geeft toch dezen wenk: dat wij ons niet naar eigen goedgevallen afgescheiden houden van de wereld, maar dat we de armen uitgebreid houden om te trekken allen, die zich gewillig geven tot de gehoorzaamheid Gods (51:583). Hij noemt het een „desordre par trop grand" als men b.v. een ongelovigen knecht of dienstbode in het ongelooft laat (28:512). Ook tot de Joden moet Gods Woord gebracht (48:656). In dit verband is van betekenis zijn houding tegenover Rome. Calvin ziet met Luther Rome als de valsche kerk (schijnkerk), des duivels kerk, de school van Satan, zij zijn als de Turken en Joden, als de Edomieten (27:142; 28:92; 36:240; 44:433; 49:307, 660; 51:87, 123 cf. 41:482; 50:440 enz.). Toch erkent hij, dat er nog iets van het verbond gebleven is (13:380; 17:667). Met name wijst hij op het teken van het verbond, den doop, dat ze nog dragen. Daar moet men van uitgaan, om ze zooveel mogelijk te zoeken (28:92) om ze te brengen tot gehoorzaamheid in het verbond. W. H. VAN DER VEGT.

worden... in dezen zin worden zij, die uit de Israëlieten ongelovig zijn geweest, toch door Christus kinderen van het koninkrijk der hemelen genoemd (23:237 sqq.). Want daar de Heere Zijn verbond niet minder bij Ismael en Ezaü dan bij Izak en Jacob heeft willen verzegelen... (49:175 cf. 23:350 dat God alle kinderen van Abraham met zijn genade heeft omvat). In dien zin kan ook de doop teeken zijn van de algemeene verkiezing (27:46 sqq.). Zoo zegt Calvin: God heeft verworpen, die Hij eerst heeft uitverkoren! (49:649 cf. 44:445). En omgekeerd: Hij verkiest, die Hij reeds verworpen had (44:48).

Calvin's handhaaft hierbij de menselijke verantwoordelijkheid. Die ondanks het verbond toch verloren gaan, hebben het aan zichzelf te danken, hebben zich van God vervreemd (Ismael en zijn nakomelingen: 28:91 sqq.), zij zijn falsarii, die het contract verbreken (47:420), zij hebben allen waren godsdienst verdorven (50:238). De keerzijde hiervan is de aanvaarding van de verbondsroeping (44:434: gij wilt, dat Ik u vast-verbonden houd, maar gij wilt vrij zijn van verbintenissen? Wat is dat voor billijkheid, dat Ik u alles schuldig ben, en gij Mij niets?) Daarom begint Calvin niet met de vraag: ben ik uitverkoren (54:57). In zijn Institutie komt uitverkiezing na geloof. Hij verdedigt zich tegen de „laster" van Westphal, als zou hij den doop laten afhangen van de verkiezing, en, van de verkiezing uit, willen komen tot zekerheid der zaligheid (9:118 sqq.). Door aanvaarding van zijn roeping wordt het kind des verbonds verzekerd van zijn verkiezing (28:559). Die zekerheid ligt in Christus, door het geloof (8:114, 42:127 m.n. 130; 51:269 enz.). Zoo is voor ons het verbond een verplichting tot geloof in Jezus Christus (2:969). Hier is echter alle roem uitgesloten. De verkiezing is

ouwen en gees-
(2), omdat de
schonken wor-
t niet, als een
cf. 48:601 sqq.;
er geen vrucht
49:810).
deren, die jong
cf. 9:133).
lijk liet doopen,
baptismi arceri
tot den doop
Merkwaardig
sterft, voordat
en het niet als
228).
daad van God
op, mits wij de
in (in Calvijn's
zijn niet samen,
s ook een ver-
heid tweërlei
10:355; 48:76;
dione et gratia
bijzondere aan-
e en bijzondere
hier (Gen. 17:
Mij en tusschen
len en dat alle
nder begrepen